

WORLD POLITICS

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

The impact of China's belt and road initiative on the balance of power in the Persian Gulf

Bahareh Sazmand *Corresponding Author*, Associate Professor of Regional Studies, Department of Regional Studies, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: bsazmand@ut.ac.ir

Ahmad Ramezani PhD Candidate in Regional Studies, Department of Regional Studies, University of Tehran, Tehran, Iran Email: ahmad.ramezani71@ut.ac.ir

Article Info

Article Type:

Research Article

Keywords:

Belt and Road Initiative,
Iran,
China,
Persian Gulf
Cooperation Council,
Balance of Power

Article history:

Received 2025-6-12

Received in revised form
2025-8-29

Accepted 2025-11-7

Published Online

2025-11-24

ABSTRACT

China's Belt and Road Initiative (BRI) is widely recognized as one of the most significant developments of the contemporary era, shaping China's foreign relations and policies with various regions of the world since its launch in 2013. This study addresses a central question: how do the objectives and mechanisms of China's Belt and Road Initiative influence the balance of power between the Islamic Republic of Iran and the Gulf Cooperation Council (GCC)? Using an explanatory methodology and grounded in Waltz's balance of power theory, this research argues that the BRI—through its political (influence), economic (profit), and military-security (stability) objectives, along with its mechanisms of political (policy coordination), economic (unimpeded trade, infrastructure connectivity, and financial integration), and military-security (soft power) dimensions—exerts multifaceted impacts on the balance of power in the Persian Gulf. It shifts the Economic-Technical pre-balance in favor of GCC countries. The research adopts a deductive-inductive approach, employs a mixed-methods design (qualitative and quantitative), utilizes documentary data collection methods, and is conducted within a longitudinal temporal framework.

Cite this Article: Sazmand, B. and Ramezani, A. (2025). The Impact of China's Belt and Road Initiative on the Balance of Power in the Persian Gulf. *World Politics*, 14(3), 111-140. doi: 10.22124/wp.2025.30029.3494

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2025.30029.3494

1. Introduction

The Belt and Road Initiative (BRI) consists of two main routes, the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road. The former connects China to Southeast Asia, South Asia, Central Asia, Russia, and Europe through overland corridors. The latter links Chinese coastal regions to Southeast Asia, South Asia, the South Pacific, the Middle East, East Africa, and Europe via maritime routes. Since the 1990s, China's engagement in the Persian Gulf area has grown considerably, and currently, nations in the region are all involved in the BRI framework. Although the Persian Gulf was not a central focus in the original blueprint of the initiative, its strategic significance has since elevated it to a crucial geopolitical center. Furthermore, a statement made by Xi Jinping in 2014 at the China-Arab States Cooperation Forum highlighted Persian Gulf countries as key partners.

The balance of power, a core principle in the realist international relations theory, plays a vital role in the Persian Gulf, where the Islamic Republic of Iran and the Gulf Cooperation Council (GCC) are two rival centers of regional influence. This study investigates the impact of the BRI's objectives and multifaceted mechanisms on the balance of power between these two opposing regional actors.

2. Theoretical Framework

In his balance of power theory, Kenneth Waltz argues that the dynamics of international relations arise from the uncoordinated actions of states operating within an anarchic international system. Waltz maintains that the balance of power dominates whenever two requirements are satisfied: (1) the international system remains anarchic, and (2) states prioritize their survival as a core interest. Within this framework, states emerge as the principal actors in an anarchic international system, relying on themselves to ensure their security and survival, and viewing power as a means to achieve this end. This survival imperative in an anarchic self-help system forces states to prioritize the relative distribution of power, shaped principally by their material and strategic capabilities. Waltz distinguishes these capabilities into two fundamental categories: internal elements, encompassing natural endowments, economic capacity, military might, political cohesion, and governance efficiency, and external arrangements like alliance networks. While military strength remains the paramount currency of international politics, latent power – a state's ability to convert technological and economic potential into actionable resources – carries equal significance. Furthermore, prestige and perceived credibility constitute essential soft power assets in this competitive environment.

3. Methodology

This study adopts an explanatory approach to assess the impact of the BRI and employs a mixed-methods research design, combining both qualitative and quantitative techniques. The qualitative analysis draws on academic articles, books, reports, and relevant literature, while the quantitative component examines economic trends and statistical data related to the regional effects of the BRI. The

research applies deductive reasoning to test theoretical propositions and uses inductive reasoning to derive broader conclusions from observed patterns. Data collection relies on document analysis and incorporates both primary and secondary sources.

4. Results and Discussion

Waltz's balance of power theory provides a lens through which to examine the BRI's impact on the shifting distribution of capabilities between Iran and the GCC. The BRI substantially bolsters the GCC's internal economic and technological capacities, reinforcing its role as a dominant regional actor. Conversely, although Iran possesses a strategic geographical position, its constrained economic resources undermine its ability to compete effectively with the GCC. The GCC has pursued a strategy of dual alignment, engaging with the BRI while sustaining robust Western partnerships, thus amplifying its regional clout. This approach enables enhanced cooperation with key BRI participants like Pakistan and India while solidifying the GCC's position as a regional leader. In contrast, Iran's strategic partnership with China, while strengthening its position vis-à-vis the GCC and Western states, comes at the cost of reduced diplomatic maneuverability. This growing dependence limits Iran's capacity to effectively counter the GCC's expanding web of strategic alignments and cooperative arrangements, thereby exacerbating its regional marginalization. Foreign policy trends highlight this growing divide: the GCC maximizes its strategic gains by balancing relations between China and the West, while Iran's limited options, especially its reliance on China, narrow its strategic flexibility. Consequently, the GCC solidifies its regional dominance, while Iran becomes increasingly marginalized in both bilateral and regional dynamics.

5. Conclusion

China's dual engagement with the GCC and Iran complicates the balance of power in the Persian Gulf, as regional actors vie to harness Beijing's influence for strategic advantage. Nevertheless, the GCC's economic strength and diplomatic agility have secured it a privileged position within the BRI framework, deepening its strategic partnership with China. This evolving partnership has increasingly converged GCC and Chinese interests, elevating the bloc's regional standing. Conversely, Iran's deepening reliance on China has significantly limited its capacity to challenge the GCC's regional dominance while intensifying its economic and political isolation. Accordingly, the GCC's dual-alignment strategy has expanded its strategic weight through the BRI and progressively cementing its position as the pivotal power in Gulf geopolitics. China's expanding initiative is systematically driving a pre-balancing, techno-economic shift in favor of the GCC countries. Simultaneously, the BRI is structurally driving a wedge between the United States (as Iran's adversary) and GCC states..

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۲۳

شاپا الکترونیکی: ۴۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

تأثیر ابتکار کمر بند و راه چین بر موازنه قدرت در خلیج فارس

بهاره سازمند نویسنده مسئول، دانشیار گروه مطالعات منطقه‌ای، گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران، ایران.

رایانامه: bsazmand@ut.ac.ir

احمد رضائی دانشجوی دکتری مطالعات منطقه‌ای، گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران، ایران.

رایانامه: ahmad.ramezani71@ut.ac.ir

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	ابتکار کمر بند و راه چین از مهم‌ترین پدیده‌های قرن حاضر شناخته می‌شود که از سال ۲۰۱۳ روابط و سیاست خارجی چین را در رابطه با مناطق مختلف جهان شکل داده است. دغدغه اصلی پژوهش حول این موضوع می‌چرخد که اهداف و سازوکارهای ابتکار کمر بند و راه چین چگونه بر موازنه قدرت بین جمهوری اسلامی ایران و شورای همکاری تأثیر می‌گذارد؟ با کاربرست روش تبیینی، پژوهش حاضر طبق نظریه موازنه قدرت والتز این استدلال را مطرح می‌کند که ابتکار کمر بند و راه چین دارای اهدافی در سه حوزه سیاسی (گسترش نفوذ)، اقتصادی (سودآوری) و نظامی-امنیتی (تحکیم ثبات) است. این اهداف از طریق سازوکارهایی مانند هماهنگی سیاستی، تجارت بدون مانع، اتصال زیرساختی و ادغام مالی دنبال می‌شوند. این ابتکار اثرات چندوجهی بر موازنه قدرت در خلیج فارس برجای می‌گذارد و در حال تحول پیش موازنه اقتصادی - فنی (نهفته) به نفع کشورهای شورای همکاری خلیج فارس است. با این حال ابتکار چین در حوزه ساختاری در حال گِوه گذاری بین ایالات متحده (به عنوان دشمن ایران) و شورای همکاری است. رویکرد پژوهش قیاسی - استقرایی، نوع پژوهش آمیخته (کیفی - کمی)، روش گردآوری داده‌ها اسنادی و وفق زمانی آن طولی است.
کلیدواژه‌ها: ابتکار کمر بند و راه ایران، چین، شورای همکاری خلیج فارس، موازنه قدرت	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۳/۲۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۶/۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۱۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۹/۳	

استناد به این مقاله: سازمند، بهاره و رضائی، احمد. (۱۴۰۴). تأثیر ابتکار کمر بند و راه چین بر موازنه قدرت در خلیج فارس. سیاست جهانی،

doi: 10.22124/wp.2025.30029.3494. ۱۴۰-۱۱۱، (۳)۱۴

© نویسنده (گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

ابتکار کمربند و راه چین که از دو مسیر اصلی «کمربند اقتصادی راه ابریشم» و «راه ابریشم دریایی قرن بیست و یکم» تشکیل شده است، تلاش دارد چین را از طریق شبکه‌ای پیچیده از مسیرهای زمینی و دریایی به آسیا، آفریقا و اروپا متصل کند. این طرح از زمان اعلام آن در سال ۲۰۱۳ تاکنون گسترش چشمگیری یافته و تا پایان سال ۲۰۲۴، بیش از ۱۴۴ کشور و ۳۰ سازمان منطقه‌ای در قالب تفاهم‌نامه‌هایی به آن پیوسته‌اند. منطقه خلیج فارس، گرچه در نقشه‌های رسمی اولیه این ابتکار به صورت برجسته نمایش داده نشده، اما به تدریج جایگاهی راهبردی در آن یافته است. اظهارات شی جین‌پینگ در مجمع همکاری چین-دولت‌های عرب در سال ۲۰۱۴ که کشورهای خلیج فارس را «شرکای طبیعی» چین در ابتکار کمربند و راه معرفی کرد، نشان‌دهنده همین اهمیت است.

با وجود آنکه نقش چین در منطقه خلیج فارس از دهه ۱۹۹۰ به این سو در حال گسترش بوده، ابتکار کمربند و راه با ایجاد مسیرهای جدید همکاری اقتصادی، انرژی، زیرساختی و ژئواکونومیک، به این حضور ابعادی پیچیده‌تر بخشیده است. ازجمله پیامدهای کمتر بررسی شده این گسترش، تأثیر آن بر موازنه قدرت منطقه‌ای میان دو بازیگر اصلی در خلیج فارس، یعنی جمهوری اسلامی ایران و شورای همکاری است. نظریه موازنه قدرت، یکی از مباحث کلاسیک و محوری در روابط بین‌الملل، به بررسی نحوه واکنش بازیگران به تغییرات قدرت نسبی می‌پردازد و چارچوبی مناسب برای تحلیل پیامدهای ورود یک بازیگر فرا منطقه‌ای مانند چین به معادلات خلیج فارس فراهم می‌سازد.

بنابراین، مسئله محوری پژوهش حاضر آن است که ابتکار کمربند و راه چین چگونه و با استفاده از چه اهداف و سازوکارهایی، بر موازنه قدرت منطقه‌ای میان ایران و کشورهای شورای همکاری تأثیر می‌گذارد؟ این پژوهش با تمرکز زمانی بر دوره ۲۰۱۳ تا پایان ۲۰۲۴ و در چارچوب جغرافیایی منطقه خلیج فارس، تلاش دارد با بهره‌گیری از رهیافت واقع‌گرایی ساختاری، پیامدهای این ابتکار را بر رقابت قدرت در منطقه بررسی و تحلیل کند. خلأ مطالعاتی موجود در ادبیات فارسی و حتی بخشی از ادبیات بین‌المللی در زمینه ارتباط مستقیم میان سازوکارهای ابتکار کمربند و راه و تحولات موازنه قدرت در خلیج فارس، ضرورت انجام چنین پژوهشی را دوچندان می‌سازد.

۱. چارچوب نظری

۱-۱. موازنه قوا به عنوان سیاست و وضعیت

مورگنتا در کتاب سیاست میان ملت‌ها ایده قدرت را به هسته اصلی مطالعه روابط بین‌الملل مبدل کرد و موازنه قدرت به نظریه محوری در واقع‌گرایی مدرن تبدیل شد (Morgenthau, 1948: 137). همان‌طور که کلود مطرح می‌کند، مشکل موازنه قوا این نیست که معنی ندارد، بلکه مشکل معانی بسیار زیاد آن است (Claude, 1962: 13). مورگنتا ۴ معنی مختلف از این اصطلاح را فهرست کرده است: (۱) به عنوان سیاستی با هدف ترسیم وضعیت معینی از امور؛ (۲) به عنوان وضعیت واقعی امور؛ (۳) به عنوان توزیع تقریباً برابر قدرت و (۴) به عنوان هر توزیع قدرت (Morgenthau, 1948: 134). هاس و وایت بعدها طبقه‌بندی خود را از معانی متمایز موازنه قدرت در ادبیات موجود توسعه دادند (جدول ۱).

جدول ۱- معانی موازنه قدرت از نظر هاس و وایت

ارنست هاس	مارتین وایت
توزیع قدرت	توزیع برابر قدرت
تعادل / هم تراز	اصل قدرت باید برابر توزیع شود.
هژمونی	توزیع قدرت موجود (ممکن)
ثبات و صلح	اصل افزایش برابر قدرت‌های بزرگ با هزینه قدرت‌های ضعیف
بی‌ثباتی و جنگ	این اصل که طرف ما باید حاشیه قدرت داشته باشد تا از خطر توزیع شدن نابرابر قدرت جلوگیری کند.
عموماً سیاست قدرت	نقش ویژه در حفظ توزیع برابر قدرت
قانون جهانی تاریخ	مزیت ویژه در توزیع قدرت موجود
سیستم و راهنمای سیاست‌گذاری	برتری / تفوق

گرایش ذاتی سیاست بین‌الملل برای توزیع یکنواخت قدرت

Sources: (Haas, 1953: 447-458; Wight, 1966: 151)

با وجود معانی متعدد، اصطلاح «موازنه قدرت» اغلب به دو معنا اشاره دارد: به عنوان سیاستی فعال برای حفظ توازن و به عنوان وضعیتی ایستا از توزیع متوازن قدرت. کوئینسی رایت این دو کاربرد را متمایز

کرده (Wright, 1942: 743) و وایت (Wight, 1966: 151) و مورگنتا (Morgenthau, 1948: 134) نیز تأکید دارند که معنای اصلی آن، توزیع نسبتاً برابر قدرت میان دولت‌هاست.

۱-۲. نظریه موازنه قدرت سیستمی

در نظریه موازنه قدرت دو شاخه اصلی وجود دارد. یکی بر رفتار دولت‌ها تمرکز دارد و به این می‌پردازد که آیا و چه زمانی دولت‌ها برای موازنه یا دنباله‌روی اقدام می‌کنند و دیگری، نظریه موازنه قدرت سیستمی است که بر پویایی‌های ساختاری نظام آنارشیک بین‌الملل تمرکز دارد و به‌جای تحلیل کنش یک دولت خاص، به بررسی تغییرات کلی در توزیع قدرت و محدودیت‌ها و فرصت‌های ناشی از آن برای دولت‌ها می‌پردازد و این رویکرد در نظریه والتز تبلور یافته است (Waltz, 2003: 61; Martin, 2003: XI). والتز هر نظریه را مستعد پوشش برخی از مسائل دانسته، به‌گونه‌ای که مقوله‌های دیگر را به کناری می‌نهد. به اعتقاد او موازنه قدرت، نظریه‌ای است درباره نتایج حاصل از اقدامات ناهماهنگ دولت‌ها (Waltz, 1979: 122). به عبارت دیگر موازنه قدرت توسط سیستم ایجاد می‌شود. والتز معتقد است موازنه قدرت در غیاب شرایط «ضروری» شکل می‌گیرد و هر جا تنها دو پیش شرط برآورده شود، این اصل یعنی موازنه قدرت در آنجا حاکم خواهد بود: ۱. اینکه نظم آنارشیک باشد و ۲. سیستم مملو از واحدهایی باشد که مایل به بقا هستند (Waltz, 1979: 126). والتز با این مبنای کلی به ارائه جزئیات نظریه خود می‌پردازد. به نظر او، دولت‌ها بازیگران اصلی یک نظام بین‌الملل آنارشیک هستند و آن‌ها باید برای تأمین امنیت و بقا، به خود متکی باشند (Waltz, 1979: 88-93). به همین ترتیب قدرت وسیله‌ای در نظر گرفته می‌شود که هدف دستیابی به امنیت را توجیه می‌کند (Waltz, 1979: 126). این تمرکز بر بقا در چارچوب یک سیستم لزوماً «خودیار» باعث می‌شود دولت‌ها به توزیع نسبی قدرت که عمدتاً بر اساس «قابلیت‌ها» تعریف می‌شود، توجه داشته باشند (Waltz, 1979: 97-9; 129).

والتز دو وجه اصلی موازنه قدرت را توزیع توانمندی در داخل (موهبت منابع، توانمندی اقتصادی، قدرت نظامی، ثبات سیاسی و کارآمدی) (Waltz, 1979: 131) و تجمع توانمندی‌ها در خارج (اتحاد و ائتلاف) (Waltz, 1979: 118) مطرح می‌کند. موازنه قدرت تا حد زیادی با توزیع منابع یعنی قدرت نظامی [و همچنین منابعی که می‌توانند به قدرت نظامی تبدیل شوند]، تعیین می‌شود (Waltz 1979, 113).

در سیاست بین‌الملل، قدرت نظامی عموماً نسبت نهایی قدرت در نظر گرفته می‌شود. با این حال «قدرت نهفته» یا سایر منابع (که دولت برای ایجاد قدرت در اختیار دارد) تقریباً به اندازه نیروهای نظامی کنونی از اهمیت برخوردار هستند. نکته مهم و قابل ذکر در اینجا که با رویکرد قیاسی-استقرایی پژوهش نیز

قربان دارد، این است که برای تکمیل چارچوب نظریه والتز، توسعه فناوریانه (پیش شرط تبدیل قدرت پنهان به قدرت نظامی) نیز به عنوان دارایی حیاتی و همچنین پرستیژ/ اعتبار به عنوان بعد نرم قدرت که در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی نفوذ آفرین است، به شاخص‌های مورد نظر اضافه شده‌اند. در همین رابطه شاخص‌های دیگر مانند موهبت منابع (به دلیل دارا بودن هر دو قطب از منابع) و همچنین ثبات سیاسی و کارآمدی کنار گذاشته شده‌اند.

در این پژوهش، از نظریه موازنه قدرت در چارچوب واقع‌گرایی ساختاری (نئورئالیسم) بهره گرفته می‌شود تا تأثیر ابتکار کمربند و راه چین بر موازنه قدرت در منطقه خلیج فارس تحلیل گردد. به طور خاص، گرچه موازنه به عنوان وضعیت حاصل از توزیع قدرت بعد اصلی و اساس پژوهش حاضر است، اما موازنه سازی به عنوان سیاست دولت‌ها برای حفظ توازن نیز در این پژوهش مد نظر قرار می‌گیرد. این رویکرد با تمرکز بر ساختار نظام بین‌الملل و توزیع قابلیت‌ها میان دولت‌ها، توضیح می‌دهد که چگونه ورود یک قدرت فرا منطقه‌ای مانند چین و ابتکارات اقتصادی/اقتصادی آن، می‌تواند به صورت موازنه موجود را دستخوش تغییر کند. گرچه نظریه موازنه قدرت والتز، به عنوان بنای اصلی این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، اما با رویکرد قیاسی-استقرایی و بازبینی مباحث، سعی شده است بر غنای آن افزوده شود. به همین ترتیب گرچه واقع‌گرایی مانند والتز معتقدند در سیاست بین‌الملل، «قدرت نظامی عموماً نسبت نهایی قدرت در نظر گرفته می‌شود»، با این حال «قدرت نهفته» یا سایر منابع (که دولت برای ایجاد قدرت در اختیار دارد) تقریباً به اندازه نیروهای نظامی کنونی از اهمیت برخوردار هستند. نکته مهم این است که توسعه فناوریانه و اقتصادی (دو پیش شرط برای تبدیل قدرت پنهان به قدرت نظامی) نیز دارایی‌های حیاتی محسوب می‌شوند. همچنین بر پرستیژ/ اعتبار به عنوان بعد نرم قدرت در عرصه بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته است.

۲. ابتکار کمربند و راه چین

چین در سپتامبر ۲۰۱۳ مفهوم کمربند اقتصادی راه ابریشم را در قزاقستان و در اکتبر ۲۰۱۳ مفهوم راه ابریشم دریایی قرن ۲۱ را در اندونزی را پیشنهاد کرد (Yazdani & Abdi, 2021:94). چین پس از این اقدام، به رسمی کردن چارچوب ابتکار همت گماشت، به نحوی که گروه‌های کاری و سازوکارهای هماهنگی بین وزارتی را برای نظارت بر این ابتکار ایجاد کرد. صندوق راه ابریشم با سرمایه اولیه ۴۰ میلیارد دلار در نوامبر ۲۰۱۴ برای تأمین مالی پروژه‌های ابتکار اعلام شد (Verlare & Van Der Putten, 2015: 1). در مارس ۲۰۱۵، چین اولویت‌های کلیدی «کمربند و راه» را هماهنگی سیاست‌ها، اتصال

امکانات، تجارت بدون مانع، ادغام مالی و پیوند مردمی اعلام کرد (NDRC, 2015: 5-9). دیدگاه‌های متفاوتی پیرامون علل طرح ابتکار کمربند و راه وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد.

۱-۲. اهداف ابتکار کمربند و راه

رویکردهای مختلفی در رابطه با اهداف مطرح‌شدن طرح ابتکار کمربند و راه وجود دارد. به‌صورت کلی، برخی معتقدند ابتکار کمربند و راه با هدف سود بردن و سود رساندن به دو طرف همکاری ایجاد شده است. این محققان از همکاری برد-برد، منافع متقابل و مشارکت برابر صحبت می‌کنند (Lintao, 2019; Starr, 2016; Lin & Wang, 2016: 99; Huang, 2016: 12). برخی نیز ابتکار را به طرح مارشال ایالات متحده (Starr, 2018; Boriçi, 2017; Jia, 2017; 1; 2019)، امپریالیسم با ویژگی‌های چینی، امپراتوری پول و همچنین آن را به تله بدهی/ وام تشبیه می‌کنند (Chellaney, 2017; Jones & Jinghan, 2019: 1416) که از طریق آن چین به دنبال وابسته سازی کشورهای درحال توسعه است. سایر تحقیقات اهداف این ابتکار را اصلاح حکمرانی جهانی (Berlie, 2020; Carrai et al., 2020; Cheng, 2018; Zhang et al., 2018)؛ شکل‌دهی به زنجیره تأمین تجارت چین محور (Chan & Gunasekaran, 2020; Syed & Ying, 2019)؛ بهبود قدرت نرم (Jakimów, 2019) مطرح می‌کنند. در ادامه سازوکارهای ابتکار چین تشریح خواهند شد.

۲-۲. سازوکارهای ابتکار کمربند و راه

چارچوب ابتکار کمربند و راه چین بر روی پنج اولویت یا ستون اصلی ساخته شده است که کلیدی هستند. این اولویت‌ها عبارت‌اند از: ۱. هماهنگی سیاسی؛ ۲. اتصال زیرساخت؛ ۳. تجارت بدون مانع؛ ۴. ادغام مالی و ۵. پیوند مردمی که در ۳ دسته کلی سیاسی (هماهنگی سیاسی)، اقتصادی - فنی (اتصال زیرساخت، تجارت بدون مانع و ادغام مالی) و ضمنی نظامی - امنیتی تقسیم‌پذیر هستند (به دلیل اثرگذاری غیرملموس اولویت پنجم بر موازنه قدرت، این پژوهش به آن پرداخته است).

۱-۲-۲. سازوکارهای سیاسی

این بعد بر سازوکارهایی مانند تبادل بازدیدهای سطح بالا، گفتگوهای مشارکتی، تأیید توافقنامه چارچوب همکاری و پلتفرم‌های مکانیسم چندجانبه متمرکز بوده و آن‌ها را جهت قاعده‌مندی، اعتمادسازی و درک متقابل برجسته کرده است.

۱-۲-۲-۱. بازدید و دیدارهای سطح بالا چین از سال ۱۹۴۹ تا ۲۰۲۰، در سطح سران از ۶ قاره و مجموعاً ۵۹۵ بار بازدید انجام داده است. رهبران ارشد چین (رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر) به برخی

کشورهای منطقه مانند قطر، عمان، کویت و بحرین سفر رسمی نداشته‌اند. موضوع دیگری که در اینجا مخصوصاً در دوران شی جین پینگ قابل مشاهده است، اهمیت یافتن امارات نسبت به دوره‌های قبلی است که در آن سران چینی از این کشور بازدید نداشته‌اند (Wasser et al., 2022: 29-30).

جدول ۲- تعداد بازدیدهای سران کشور چین پس از ارائه ابتکار کمربند و راه (۲۰۱۳-۲۰۲۴)

	رئیس حزب کمونیست	نخست‌وزیر	وزیر امور خارجه
ایران	۱ (۲۰۱۶)	۱ (۲۰۲۳)	۱ (۲۰۲۱)
عربستان	۲ (۲۰۱۶ و ۲۰۲۲)	-	۱ (۲۰۲۱)
امارات	۱ (۲۰۱۸)	-	۱ (۲۰۲۱)
عمان	-	-	۱ (۲۰۲۱)
بحرین	-	-	۱ (۲۰۲۱)

منبع: (ترسیم از نویسندگان)

عربستان سعودی و امارات، نمایندگی دیپلماتیک خود را با چین ارتقا داده‌اند. امارات، خلدون المبارک، مشاور نزدیک رئیس‌جمهور محمد بن زاید آل نهیان و مدیرعامل صندوق سرمایه‌گذاری مستقل مبادله را از سال ۲۰۱۸ به‌عنوان فرستاده ویژه این کشور در چین منصوب کرده است. در عربستان سعودی، خالد الفالح، وزیر سرمایه‌گذاری که قبلاً وزیر نفت و مدیر اجرایی شرکت دولتی انرژی آرامکو بود از سال ۲۰۱۹ روابط با پکن را رهبری می‌کند. این در حالی است که ایران چند مسئول پیگیری روابط با چین را به خود دیده است.

۲-۱-۲-۲. مشارکت راهبردی [جامع]

مشارکت‌های راهبردی یکی دیگر از رویکردها و اصولی است که چین در مقابل اتحاد، آن را ایجاد کرده و در حال بنا کردن نظم منطقه‌ای بر پایه آن به‌عنوان رژیم است. مشارکت‌های راهبردی با کاهش تعهدات، ترس‌ها را برطرف می‌کنند. در مشارکت تمرکز بر منافع مشترک، آن‌ها را به‌جای تهدیدمحوری، به سمت هدف محوری سوق می‌دهند (Fulton, 2019: 2-3).

جدول ۳- مشارکت‌های راهبردی چین با کشورهای منطقه						
مشارکت با چین	دسترسی یا منابع راهبردی	اهمیت راهبردی برای دفاع	اهمیت راهبردی برای اقتصاد	همگرایی اقتصادی عمیق	روابط اقتصادی و یا دفاعی ویژه	تاریخی،
مشارکت راهبردی	X	X				
مشارکت راهبردی همکاری جویانه	X	X	X			
مشارکت راهبردی جامع	X	X	X			
مشارکت همکاری جویانه جامع	X	X	X	X		
روابط خاص مشارکتی و غیر مشارکتی	X	●	●	●	●	۱●
کشور	سطح	سال				
قطر	مشارکت راهبردی	۲۰۱۴				
ایران	مشارکت راهبردی جامع	۲۰۱۶				
عربستان	مشارکت راهبردی جامع	۲۰۱۶				
کویت	مشارکت راهبردی	۲۰۱۸				
عمان	مشارکت راهبردی	۲۰۱۸				
امارات	مشارکت راهبردی جامع	۲۰۱۸				
بحرین	مشارکت راهبردی جامع	۲۰۲۴				

Sources: (Fulton, 2019: 4; Houghton, 2023; Xinhua, 2024)

جدول ۳، نشان می‌دهد که چین با کشورهای مختلف بر اساس اولویت و اهمیت آن‌ها چه سطحی از مشارکت را برگزیده است. مشارکت چین با کشورهایی مانند ایران، عربستان، امارات و حتی بحرین در سطح بالایی قرار گرفته است.

۲-۱-۳. سازوکارهای چندجانبه

مجمع همکاری چین-کشورهای عربی که در اوایل دهه ۲۰۰۰ ایجاد شد، مکانیسم هماهنگی چندجانبه اولیه چین با بخشی از کشورهای خاورمیانه و آفریقا است. مجمع همکاری چین-کشورهای عربی هر

۱ X نشان دهنده وجود یک ویژگی در یک مشارکت است. ● نشان می‌دهد که این ویژگی (به دلیل وضعیت منحصر به فرد آن) ممکن است جنبه ای از مشارکت باشد یا نباشد.

دو سال یک‌بار (۲۰۰۴، ۲۰۰۶، ۲۰۰۸، ۲۰۱۰، ۲۰۱۲، ۲۰۱۴، ۲۰۱۶، ۲۰۱۸، ۲۰۲۰، ۲۰۲۲ و ۲۰۲۴) تشکیل جلسه می‌دهد (Yao, 2014: 27; Murphy, 2022: 60-62). مجمع سال ۲۰۱۴ شاهد گسترش چارچوب همکاری ۳+۲+۱ بود (Chen et al., 2018: 369). مجمع سال ۲۰۱۸ شاهد وعده‌ای ۲۳ میلیارد دلاری چین به عنوان وام، سرمایه‌گذاری بود (Chaziza, 2020: 88). مجمع ۲۰۲۰ در قراردادهای همکاری در اشتراک فناوری، امنیت انرژی، نوآوری سبز و توسعه زیرساخت منعقد شد (Murphy, 2022: 78) و سپس جلسه مجمع سال ۲۰۲۲ تمرکز انرژی‌های تجدید پذیر، گردشگری و خودرو را در این رابطه افزایش داد (Redlich, 2024).

یکی دیگر از سازوکارهای دیپلماتیک مهم چین، استفاده از گفتگوهای راهبردی چین و شورای همکاری بوده و سه جلسه از آن تشکیل شده است که نخستین مورد در ژوئن ۲۰۱۰ در پکن برگزار شد. در ماه مه ۲۰۱۱، دومین گفت‌وگوی راهبردی در حوزه‌های تجارت و سرمایه‌گذاری، انرژی، فرهنگ، آموزش، تحقیقات علمی، محیط‌زیست و بهداشت در ابوظبی برگزار شد (Ma, 2013: 68-69). سومین گفتگوی راهبردی در سال ۲۰۱۴ در پکن برگزار شد که طی آن دو طرف بر سر ایجاد مشارکت استراتژیک چین و شورای همکاری توافق کردند (Papageorgiou et al., 2023: 74).

جدول ۴- چارچوب‌های چندجانبه سیاسی چین با کشورهای منطقه		
نام	سال آغاز	جزئیات
مجمع همکاری چین-دولت‌های عربی	۲۰۰۴	نشست سالانه که بین وزراء، مقامات ارشد و بخش خصوصی برگزار می‌شود.
گفتگوی استراتژیک چین-شورای همکاری	۱۹۹۰	گفت‌وگوی استراتژیک از سال ۲۰۱۰ در سطح مدیران برگزار می‌شود.
نشست ابتکار کمربند و راه	۲۰۱۶	به‌صورت سالانه برگزار می‌شود.
مجمع ابتکار کمربند و راه برای همکاری بین‌المللی	۲۰۱۷	سه دوره در سال‌های ۲۰۱۷، ۲۰۱۹ و ۲۰۲۳ برگزار شده است.
مجمع امنیت خاورمیانه	۲۰۱۹	دو دوره ۲۰۱۹ و ۲۰۲۲ برگزار شده است.
ابتکار همکاری چین و اتحادیه کشورهای عربی در زمینه امنیت داده‌ها	۲۰۲۱	-
اجلاس سران کشورهای عربی و چین	۲۰۲۲	دومین اجلاس در سال ۲۰۲۶ برگزار خواهد شد.
اجلاس سران چین و شورای همکاری	۲۰۲۲	-

منبع: ترسیم از نویسندگان

از دیگر سازوکارهای چند سطحی می‌توان به مجمع چین و شورای همکاری برای صنایع و سرمایه‌گذاری، نشست ابتکار کمربند و راه، مجمع ابتکار کمربند و راه برای همکاری بین‌المللی، ابتکار

همکاری چین و اتحادیه کشورهای عربی در زمینه امنیت داده‌ها، اجلاس سران کشورهای عربی و چین و اجلاس سران چین و شورای همکاری اشاره کرد.

۲-۲-۲. سازوکارهای اقتصادی

اقتصاد ستون فقرات ابتکار کمربند و راه را در بر می‌گیرد و به نحوی مهم‌ترین بخش آن محسوب می‌شود. اقتصاد مورد از اولویت‌های چین را در ابتکار کمربند و راه (ادغام مالی، تجارت بدون مانع و اتصال امکانات) شامل می‌شود. در ادامه به مؤلفه و شاخص‌های اولویت اصلی پرداخته خواهد شد.

۲-۲-۲-۱. مبادله ارزی

چین و امارات متحده عربی اولین موافقت‌نامه مبادله ارزی دوجانبه خود را در سال ۲۰۱۲ با حداکثر ۳۵ میلیارد رنمینی امضا کردند. در اواخر دسامبر ۲۰۱۵، چین در اقدامی جهت بین‌المللی کردن رنمینی، موافقت‌نامه مبادله رنمینی را با امارات متحده عربی تمدید کرد (Herlevi, 2016: 14-15). در سال ۲۰۱۸ در قالب این موافقت‌نامه، معاملاتی به ارزش ۶/۵ میلیارد دلار انجام شده است (Fulton, 2021: 209). امارات متحده عربی از افزایش استفاده از رنمینی به‌عنوان برترین شریک تجاری چین در شورای همکاری سود می‌برد و در سال ۲۰۲۳ قرارداد مبادله ارز ۴.۹ میلیارد دلاری با چین را تمدید کرده است (Zawya, 2023). رنمینی همچنین در یک قرارداد سوآپ ارزی ۶.۹۳ میلیارد دلاری بین بانک‌های مرکزی چین و عربستان در نوامبر ۲۰۲۳ گنجانده شد (Cash, 2023). در کنار این پیشرفت‌ها توسط چین، طیف وسیعی از گزینه‌های دیگر مانند شبکه‌های پرداخت که ریشه در پیشرفت‌های جدید در فناوری مالی و ارزهای دیجیتال بانک مرکزی دارند، وجود دارد (Tricontinental, 2022). به‌عنوان مثال بانک‌های مرکزی چین، هنگ‌کنگ، تایلند و امارات متحده عربی در پروژه‌ای به نام ام‌بریج، برای توسعه یک پلتفرم ارز دیجیتال (بین چند بانک مرکزی) جهت تسهیل قابلیت همکاری مشارکت کرده‌اند (Moenjak, 2024: 241-245). در سال ۲۰۱۵، چین همچنین سیستم پرداخت بین‌بانکی فرامرزی را ایجاد کرد که توسط بانک خلق چین اداره می‌شود و به‌تدریج توسط سایر بانک‌های مرکزی مانند امارات و عربستان مورد استفاده قرار گرفته است (Tricontinental, 2022: 5-8). این در حالی است که ایران جزو اعضای مستقیم و غیرمستقیم این سازوکار نیست.

۲-۲-۲-۲. همکاری بانکی

چهار بانک بزرگ چین - بانک ساخت‌وساز چین، بانک کشاورزی چین، بانک چین و بانک صنعت و بازرگانی چین - شعب خود را در دبی تأسیس کرده‌اند. بیشتر از ۲۳۰ شرکت چینی در این منطقه آزاد جبل علی حضور دارند (Fulton, 2020: 232). بانک صنعت و بازرگانی چین نیز شعبه‌هایی را در عربستان، قطر و امارات افتتاح کرده و بانک چین یک شعبه در بحرین دارد (Chen & Shu, 2018). پکن همچنین مراکز رزمینی فراساحلی را در مراکز مالی مهم مانند دوحه تأسیس کرده است. چین با هدف ارتقای جایگاه ارز خود در تجارت انرژی در اجلاس اخیر چین و شورای همکاری پیشنهاد کرد که به‌صورت مشترک باید از بهابازار (بورس) ملی نفت و گاز شانگهای به‌عنوان بستری برای تسویه رزمینی پایه قراردادهای نفت و گاز استفاده کنند (Majerowicz & Paraná, 2024: 68). شرکت بین‌المللی سرمایه غیر بانکی چین نیز از افتتاح دو دفتر خاورمیانه در امارات و عربستان سعودی با هدف قرار دادن این بازارها خبر داده است. ایجاد اختلاف قیمت قابل توجه یوان/دلار، پول چین را از نظر هزینه‌های تأمین مالی جذاب کرده است (Li, 2024). بانک چینی کونلون که در ایران فعالیت می‌کند، دامنه فعالیت‌های تجاری خود را به‌شدت کاهش داده است. در واکنش به تحریم‌های بیشتر ایالات متحده در اوایل سال ۲۰۱۹، به مشتریان ایرانی خود اعلام کرد که از ۹ آوریل ۲۰۱۹، «دیگر هیچ‌گونه تسویه‌حساب تجاری در ساخت‌وساز، معدن، تولید و صنایع نساجی را نمی‌پذیرد» و خدمات خود را به «تسویه گاه‌های مربوط به تدارکات بشردوستانه و صنایع غیر تحریمی» محدود می‌کند (Fulton, 2021: 209).

۲-۲-۲-۳. بانک سرمایه‌گذاری زیرساختی آسیا

بانک سرمایه‌گذاری زیرساختی آسیا نمونه‌ای از اقدامات نهادمند چین است (Ikenberry & Lim, 2017: 5). مأموریت این بانک از سال ۲۰۱۶ با سرمایه اولیه ۱۰۰ میلیارد دلار، بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی در آسیا از طریق سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های پایدار و سایر بخش‌های تولیدی است. بانک تا ژانویه ۲۰۲۵، ۳۰۴ پروژه به ارزش ۵۸.۹۷ میلیارد دلار تصویب یا اجرا کرده است که بیش از ۱ میلیارد دلار آن متعلق به دول عضو شورای همکاری بوده است (AIIB, 2025).

جدول ۵- وضعیت عضویت کشورها و پروژه‌های اجراشده در بانک سرمایه‌گذاری زیرساختی آسیا					
عضو	بخش	عنوان پروژه	عضو مؤسس (تاریخ عضویت)		عضو ناظر مؤسس
			عضو ناظر مؤسس		
عربستان	آب	بازسازی و ارتقاء تأسیسات نمک‌زدایی سازمان آب عربستان	ایران (۲۰۱۷)		بحرین (۲۰۱۸)
			عربستان (۲۰۱۶)		
			امارات (۲۰۱۶)		
			قطر (۲۰۱۶)		
			عمان (۲۰۱۶)		
عضو	بخش	عنوان پروژه	نوع تأمین	دلار	تأیید
عربستان	آب	بازسازی و ارتقاء تأسیسات نمک‌زدایی سازمان آب عربستان	غیر حاکمیتی	۳۰۰ میلیون	۲۰۲۵
جی ۲۰ (با عضویت عربستان)	چندبخشی	تسهیلات ضمانتی برای وام‌های بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه	حاکمیتی	۱ میلیارد	۲۰۲۳
کلیه اعضای بانک	چندبخشی	برنامه سرمایه‌گذاری خطرپذیر بانک سرمایه‌گذاری زیرساختی آسیا برای زیرساخت سبز و فناوری محور	غیر حاکمیتی	۱۳۰ میلیون	۲۰۲۲
شورای همکاری	چندبخشی	صندوق عربی پلتفرم تجارت جهانی الکترونیک	غیر حاکمیتی	۵۰ میلیون	ارائه شده
	چندبخشی	شرکای زیرساخت سرمایه‌گذاری استاندارد آبردين	غیر حاکمیتی	۹۰ میلیون	۲۰۲۱
عربستان و عمان	چندبخشی	صندوق رکیزه	غیر حاکمیتی	۵۰ میلیون	۲۰۲۲
بحرین	حمل‌ونقل	پروژه تقاطع ناهم‌سطح بندری شیخ خلیفه بن سلمان	حاکمیتی	۱۴۰ میلیون	ارائه شده
عمان	فناوری و زیرساخت دیجیتال	شرکت پهنای باند عمان – ترانش	غیر حاکمیتی	۴۶ میلیون (کنسل شده)	۲۰۲۱
	انرژی	پروژه نیروگاه مستقل فتوولتاییک خورشیدی ۵۰۰ مگاواتی ایبری	غیر حاکمیتی	۶۰ میلیون	۲۰۲۰
	فناوری و زیرساخت دیجیتال	زیرساخت پهنای باند عمان	غیر حاکمیتی	۱۵۲ میلیون	۲۰۱۷
	حمل‌ونقل	توسعه پایانه تجاری و منطقه عملیاتی بندر دقم	حاکمیتی	۲۶۵ میلیون	۲۰۱۶

Source: (AIIB, 2025)

Source: (AIIB, 2025)

۴-۲-۲-۲. بورس و اوراق قرضه

بانک کشاورزی چین در سپتامبر ۲۰۱۴، اوراق قرضه ۱۶۳ میلیون دلاری، در ژوئن ۲۰۱۵، بانک صنعتی و تجاری چین اوراق قرضه ۵۰۰ میلیون دلاری، در ژوئیه ۲۰۱۵، بانک چین اوراق قرضه ۳۲۲ میلیون دلاری، در اکتبر ۲۰۱۶ بانک ساختمان چین اوراق قرضه ۶۰۰ میلیون دلاری، در نوامبر بانک صنعتی و تجاری چین اوراق قرضه ۴۰۰ میلیون دلاری را در نزدک دبی فهرست کرده‌اند (Liu, 2019). در اواخر سال ۲۰۲۲ نیز بانک چین، اوراق قرضه ۳۰۰ میلیون دلاری را در نزدک دبی فهرست کرده است (Elashray et al., 2022). در اوایل سال ۲۰۲۳ اوراق قرضه با پایه انرژی فاقد کربن، با مدت‌زمان ۲ و ۳ ساله، توسط شعبه‌های بانک صنعتی و تجاری چین در دبی، منتشر شد و انتشار جدید ارزش کل اوراق قرضه بانک صنعتی و تجاری چین را در نزدک دبی را به ۶.۰۹ میلیارد دلار افزایش داد (Arabian Business, 2023). بانک کشاورزی چین اسناد بهادار نرخ شناور معادل ۴۰۰ میلیون دلار در نزدک دبی دارد. به‌این‌ترتیب، ارزش جمعیتی بدهی‌های معوق ناشران چینی در نزدک دبی به ۱۱.۹۵ میلیارد دلار از طریق ۲۲ صدور می‌رسد (Gulf Business, 2024).

۵-۲-۲-۲. انرژی فسیلی

ازجمله اقدامات چین در قالب ابتکار کمربند و راه تأسیس شرکت پالایش سینوپک ینع آرامکو در سال ۲۰۱۴ با سرمایه‌گذاری مشترک جهت تأسیس پالایشگاه ۱۰ میلیارد دلاری در سواحل دریای سرخ با ظرفیت ۴۰۰۰۰۰ بشکه در روز بوده است (Chaziza, 2019: 25). چین همچنین از طریق صندوق راه ابریشم ۴۹ درصد از خط لوله گاز آرامکو را در سال ۲۰۲۲ خریداری کرده است (Aramco, 2022). شرکت ملی نفت ابوظبی، در سال ۲۰۱۹ توافقنامه‌ای به ارزش ۱۲ میلیارد دلار با شرکت چینی وانخوا جمیکال به‌منظور توسعه پروژه‌های پایین‌دستی امضا کرده است (Al-Sulayman & Alterman, 2023: 5). آرامکو در جدیدترین قرارداد (به ارزش ۱.۶۹۹ میلیارد دلار) به شرکت مهندسی و ساخت‌وساز نفت چین، مهندسی، تدارکات و ساخت پروژه ام جی اس را واگذار کرده است (Yihe & Ugal, 2024). یکی از شرکت‌های تابعه شرکت ملی نفت چین، دومین قرارداد بزرگ را با آرامکو عربستان برای ساخت اتیلن و سایر تأسیسات تولید مواد شیمیایی پایین‌دستی در مدت یک ماه امضا کرده است (Shihua, 2024). در رابطه با ایران در فوریه ۲۰۱۷، دو کشور قراردادی ۳ میلیارد دلاری برای ارتقای ظرفیت پالایشگاه نفت آبادان امضا کردند. شرکت سینوپک ۱.۲ میلیارد دلار مالی اولیه را برای فاز اول پروژه

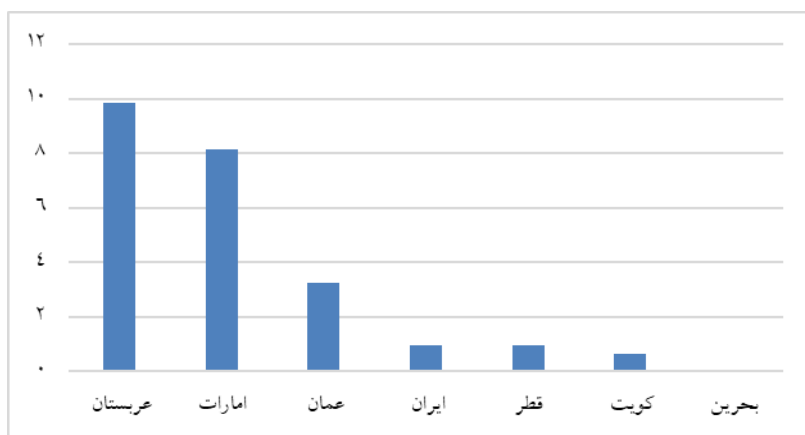
تأمین کرد. در دسامبر ۲۰۱۸، سینوپک قراردادی ۳ میلیارد دلاری برای توسعه بیشتر میدان نفتی یادآوران در جنوب غرب ایران پیشنهاد داد و جایگزین غول نفتی بریتانیایی-هلندی رویال داچ شل شد. در دوران پس از برجام، مهم‌ترین سرمایه‌گذاری چین در بخش انرژی ایران قراردادی به ارزش ۴.۸۷۹ میلیارد دلار بین شرکت ملی نفت ایران و کنسرسیومی متشکل از توتال فرانسه، شرکت ملی نفت چین و پتروپارس ایران برای توسعه فاز ۱۱ بزرگ‌ترین میدان گازی پارس جنوبی بود. با این حال، با فشارهای ایالات متحده، توتال انصراف و وزارت نفت ایران اعلام کرد سهم توتال در این قرارداد به شرکت ملی نفت چین واگذار خواهد شد. در دسامبر ۲۰۱۸، شرکت ملی نفت چین تصمیم گرفت سرمایه‌گذاری خود در پروژه گاز طبیعی پارس جنوبی ایران را در پاسخ به فشار ایالات متحده و به حداقل رساندن تنش‌ها در بحبوحه مذاکرات تجاری بین پکن و واشنگتن متوقف کند (Chaziza, 2020: 146-147).

۲-۲-۶. سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاری مشترک

چین طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۲۲ تنها ۶۱۸ میلیون دلار در ایران سرمایه‌گذاری کرده است که ۷.۵ درصد از کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این کشور را تشکیل می‌دهد. بیشتر این سرمایه‌گذاری‌ها نیز در صنعت ساختمان بوده است. سرمایه‌گذاری خارجی در ایران پس از تحریم‌ها کاهش قابل‌توجهی را تجربه کرد. شرکت‌های چینی هم به دلیل تحریم‌ها و هم به دلیل بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی کشور تمایلی به سرمایه‌گذاری در ایران نداشتند (Fadlon & Zimmt, 2024: 6). رشد سرمایه‌گذاری چین بین سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۹ در مقایسه با ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۲ به‌ویژه عمان عمدتاً در بخش‌های انرژی و مواد شیمیایی مشهود بوده است. در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۹، سرمایه‌گذاری چین در امارات و عربستان سعودی، عمدتاً در بخش انرژی، بسیار زیاد بوده و در مجموع سرمایه‌گذاری چین در کشورهای منطقه (به‌جز ایران) شدیداً رشد کرده است (Mashino, 2020: 5). در پایان سال ۲۰۱۸، ذخایر خارجی چین در امارات (۶.۴۳ میلیارد دلار) و ایران (۳.۲۳ میلیارد دلار) بوده است و این رقم به ترتیب ۵ و ۶ درصد از ذخایر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ورودی هر کشور در آن سال بود. امارات متحده عربی از سال ۲۰۱۵ جای ایران را به‌عنوان مقصد اصلی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی چین گرفته است. در پایان سال ۲۰۱۸، سرمایه‌گذاری مستقیم چین (ذخایر) در این کشور به ارزش ۶.۴۴ میلیارد دلار یعنی چهار برابر بیشتر از سال ۲۰۱۳ بود (Sidlo, 2020: 43-45). در اواسط ماه مه ۲۰۲۴، اجلاس سران کارآفرینان چین و عرب در ابوظبی برگزار شد. در جریان سخنرانی اصلی، سفیر چین در امارات گفت سرمایه‌گذاری چین در امارات در سال ۲۰۲۳ با ۱۶ درصد افزایش به ۱.۳ میلیارد دلار رسیده است که ۶۰ درصد از کل

سرمایه‌گذاری چین در جهان عرب را تشکیل می‌دهد (Fulton, 2024). این در حالی است که تا اوایل سال ۲۰۲۴، چین تنها ۱۸۵ میلیون دلار از ۴۰۰ میلیارد دلار تعیین‌شده در موافقت‌نامه ۲۵ ساله را سرمایه‌گذاری کرده بود (Massalsky, 2024: 134). سرمایه‌گذاری مشترک چین و کشورهای شورای همکاری را می‌توان از طریق صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک در نظر گرفت. صندوق سرمایه‌گذاری مشترک امارات و قطر با چین هر کدام با سرمایه مشترک ۱۰ میلیارد دلاری ایجاد شده است. کویت و عربستان (Rana & Ji, 2020: 14) نیز به ترتیب از برنامه‌های خود برای ایجاد صندوق مشترک ۱۰ میلیارد دلاری و صندوق مشترک ۲۰ میلیارد دلاری خبر داده‌اند. انرژی (فسیلی و جدید)، فناوری‌های نوین، منابع معدنی و سایر حوزه‌ها از دیگر مواردی هستند که چین سعی دارد به‌صورت مشترک با کشورهای منطقه

نمودار ۱- میزان سرمایه‌گذاری چین در کشورهای منطقه از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۴ (میلیارد دلار)

Source: (American Enterprise Institute, 2025)

سرمایه‌گذاری کند. در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۲، تعداد نهادهای سرمایه‌گذاری خلیج فارس که برای گواهی سرمایه‌گذار نهادی خارجی واجد شرایط درخواست کردند از ۳ به ۹ افزایش یافته و شامل صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان سعودی نیز می‌شد. تملک صندوق‌های ثروت دولتی شورای همکاری در چین از ۱۰۰ میلیون دلار در سال ۲۰۲۲ به بیش از ۲.۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ افزایش یافته است (Alfarhan & Alsudairi, 2024: 68; 79).

۷-۲-۲-۲. انرژی سبز

صندوق راه ابریشم، در حال سرمایه‌گذاری ۳.۹ میلیارد دلاری در پارک خورشیدی محمد بن راشد آل مکتوم است (Oxford business group, 2020). یکی دیگر از پروژه‌های چین در امارات، نیروگاه خورشیدی نور ابوظبی است. شرکت برق خصوصی عربستان سعودی آکوا پاور قراردادی به ارزش ۱/۵ میلیارد دلار با پاور چاینا در زمینه نمک‌زدایی برق و آب در سراسر منطقه امضا کرده است (Heng, 2022: 61). در ژانویه سال ۲۰۲۳، شرکت فناوری جینکو پاور ساخت پارک نیروگاه خورشیدی ۳۰۰ مگاواتی سعد خود را در عربستان آغاز کرد (Calabrese, 2024). در جولای ۲۰۲۴، شرکت فناوری انرژی‌های تجدیدپذیر تی سی ال جونگوان چین با سعودی از جمله صندوق سرمایه‌گذاری عمومی در پروژه تولید کریستال سیلیکون و صفحه اتصال نیمه‌هادی (نیمه‌رسانا) ۲.۰۸ میلیارد دلاری قرارداد امضا کرد. شرکت مهندسی انرژی چین نیز در اوت ۲۰۲۴ قراردادی به ارزش ۹۷۲ میلیون دلار برای ساخت نیروگاه خورشیدی در عربستان سعودی امضا کرد که در بورس اوراق بهادار شانگهای نیز ثبت شد (Reuters, 2024). شرکت فناوری انرژی جدید هاینان دریندای چین در ماه ژوئن ۲۰۲۴ برای ساخت اولین کارخانه سلول‌های خورشیدی عمان قرارداد امضا کرد (Ivanova, 2024).

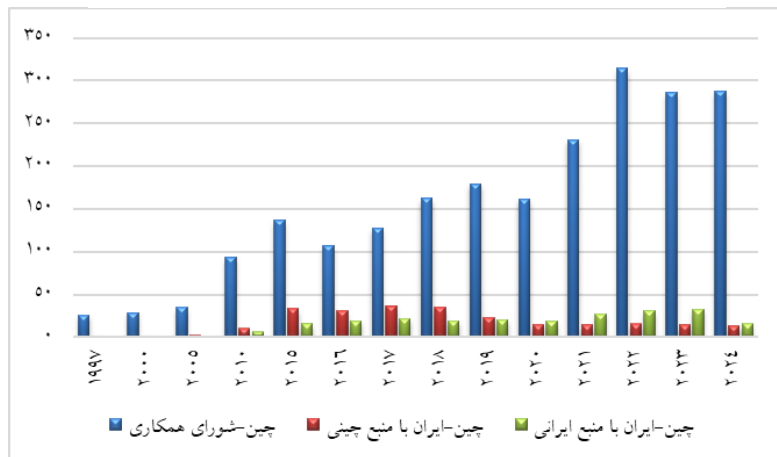
ایران با ظرفیت ۱۳ میلیون کیلووات تولید انرژی تجدیدپذیر، از شورای همکاری (با ۸.۶ میلیون کیلووات) پیشی گرفته که این تفاوت عمدتاً به ظرفیت بالای انرژی آبی ایران بازمی‌گردد. ایران از سال ۲۰۱۳ با ۱۰ میلیون کیلووات آغاز کرده و تا ۲۰۲۳ تنها ۳ میلیون کیلووات به ظرفیت خود افزوده است. در مقابل، کشورهای شورای همکاری روند رشد سریع‌تری داشته‌اند؛ عربستان از ۰.۱ میلیون کیلووات در ۲۰۱۹ به ۳ میلیون در ۲۰۲۳ و امارات از ۰.۱ میلیون کیلووات در ۲۰۱۵ به ۳.۶ میلیون در ۲۰۲۳ رسیده‌اند. در سال ۲۰۱۳، ظرفیت ایران ۱۰ میلیون کیلووات بود، درحالی‌که شورای همکاری مجموعاً در سال ۲۰۱۶ تنها ۰.۱ میلیون کیلووات ظرفیت داشتند (U.S. Energy Information Administration, 2025).

همکاری‌های ایران و چین در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر در چارچوب توافق ۲۵ ساله و روابط راهبردی شکل گرفته و شامل سرمایه‌گذاری، انتقال فناوری و تأمین تجهیزات به‌ویژه در بخش خورشیدی بوده است. چین در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ از طریق شرکت‌هایی مانند سینوستیل، بیش از ۲۱۵ میلیون دلار قرارداد برای توسعه انرژی خورشیدی در ایران امضا کرده است (Dorraj & Blanchard, 2019: 174).

۸-۲-۲-۲. تجارت کالا و خدمات

در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳، چین به ترتیب ۱۵ و ۱۱.۸ میلیارد دلار کالا از ایران وارد کرده بود که نفت اکثریت آن را تشکیل می‌داد. با وجود تحریم‌ها و چالش‌های سیاسی، حجم تجارت بین دو کشور به دلیل وابستگی چین به نفت ایران و اهمیت استراتژیک ایران در ابتکار کمربند و راه چین همچنان قابل توجه است (The Iran Primer, 2023).

نمودار ۳- تجارت چین با ایران و شورای همکاری

Sources: (General Administration of Customs People's Republic of China, 2025; World Bank, 2025; TCCIMA, 2024)

در سال ۲۰۲۲، کل تجارت چین با شورای همکاری از ۳۱۴ میلیارد دلار عبور کرده و در سال ۲۰۲۳ به بیش از ۲۸۶ میلیارد کاهش یافته است (General Administration of Customs People's Republic of China, 2025). این موضوع عربستان سعودی (با ۳۷.۴ درصد از سهم تجارت شورای همکاری با چین) (Cornwell, 2024) و امارات (با ۳۳.۲ درصد از سهم تجارت شورای همکاری با چین) (Interesse, 2024) را به بزرگ‌ترین شرکای تجاری چین تبدیل می‌کند. در سال ۲۰۲۳ عمان و چین نیز روابط تجاری بیش از ۳۰ میلیارد دلاری را ثبت کرده‌اند. صادرات عمان بیش از ۲۴ میلیارد دلار بوده، در حالی که واردات از چین ۲.۸۲ میلیارد دلار ثبت شده است. حجم مبادلات تجاری بین دو کشور چین و کویت نیز از ۱۲.۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۳ به ۲۲.۳۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ افزایش یافته است. طی دهه گذشته، حجم تجارت دوجانبه بین چین و قطر از ۱۰.۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ به ۲۴.۵

میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ رسیده است. در رابطه با بحرین نیز حجم تجارت دوطرفه در سال ۲۰۲۲، ۲.۴۹ میلیارد دلار و در سال ۲۰۲۳ حجم تجارت غیرنفتی ۲.۴ میلیارد دلار بوده است (General Administration of Customs People's Republic of China, 2025).

۳-۲-۲. سازوکارهای نظامی - امنیتی

۱-۳-۲-۲. استفاده دوگانه از بندرها و تأسیسات لجستیک

در ژانویه ۲۰۲۰، نیروی دریایی ارتش آزادی بخش خلق با سه کشتی به مدت پنج روز در بندر خلیفه توقف کرد و از یک پایگاه نظامی امارات بازدید کرد. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد چین خواهان حضور نظامی دائمی‌تر در امارات است. در سال ۲۰۲۱، سازمان‌های اطلاعاتی ایالات متحده، چین را به شروع مخفیانه ساخت تأسیسات نظامی در بندر خلیفه متهم کردند. گزارش‌ها حاکی از آن است که واشنگتن به مقامات اماراتی در مورد فعالیت‌های چین هشدار داده و به نظر می‌رسد چین کاربر روی تأسیسات مورد بحث را متوقف کرده است. یک موقعیت هرچند محدود می‌تواند به ارتش آزادی بخش خلق در ادامه عملیات اعزامی کمک کند. به عنوان مثال، یک مرکز تدارکات محدود می‌تواند کالاهای دارای کاربرد دوگانه مانند نفت، تجهیزات نگهداری اولیه، غذا و آب را ذخیره کند (Chaziza, 2023: 152). طبق شکل ۴، چین از طریق شرکت‌های دولتی مانند کوسکو و هولدینگ هاچینسان در هنگ کنگ مالکیت -پراتور و پروژه‌هایی را در منطقه مدیریت می‌کند. حتی در عراق نیز چین در دو بندر مالکیت دارد، اما در ایران این موضوع مورد توجه قرار نگرفته است.

به موازات گسترش ابتکار کمربند راه، چین سعی دارد نهادها و مؤسسات مالی جهانی و متعاقب آن پیکربندی ژئواکونومیکی جهان را به نفع خود متحول سازد. تا فوریه ۲۰۲۰ حدود ۹۴ بندر جهان تحت سیطره شرکت‌های چینی بوده است. ۱۴ کشور از جمله کامبوج، میانمار، سریلانکا، امارات، پاکستان، آنگولا، نامیبیا، کنیا، تاجیکستان، تایلند، سنگاپور و اندونزی در زمره چنین مناطقی هستند (USCC, 2020: 176-177, 403).

۲-۳-۲-۲. ساخت خط لوله و مخزن انرژی

شرکت‌های دولتی چین برای حل چالش هرمز هزینه زیادی کرده‌اند. شرکت مهندسی و ساخت‌وساز نفت چین خط لوله نفت حبشان-فجیره را ساخت که با امتداد ۳۸۰ کیلومتر از داخل امارات تا بندر فجیره، هرمز را دور می‌زند. این خط لوله با چندین تأخیر در ساخت مواجه شد اما در نهایت با هزینه

۳.۳ میلیارد دلار تکمیل شد. یکی دیگر از شرکت‌های دولتی کلیدی یعنی سینوپک، ۵۰ درصد از سهام یک پایانه بزرگ در فجیره را در اختیار دارد که از ۳۶ مخزن برای ذخیره نفت، بنزین و سایر مواد شیمیایی بهره می‌برد (Funairole et al., 2023). این اقدامات در راستای مواجهه با معمای هرمز و کاهش یا قطع انتقال انرژی در مواقع تنش صورت گرفته است.

۲-۳-۳. حکمرانی سایبری - مجازی

صادرات ملی الکترونیک چین و مخصوصاً هواوی حاکی از نقش این کشور در ارائه فناوری تشخیص چهره و نظارت مبتنی بر هوش مصنوعی به بسیاری از کشورها از جمله امارات و عربستان است. این موضوع توسط استارت‌آپ‌های نظارتی و هوش مصنوعی چین مانند هیک ویژن، سنس تایم و مگ وی که نسخه‌های ارزان چینی فناوری‌های روز در حوزه دوربین‌های نظارتی را می‌فروشند، دنبال می‌شود. سایر شرکت‌های موجود در این فهرست شرکت تشخیص گفتار آی فلای تک، سازنده تجهیزات نظارتی ژيجيانگ داهوا تکنولوژی، شرکت بازاریابی اطلاعات شیامن میا پیکو اینفو، شرکت تشخیص چهره یتو تکنولوژی و شرکت علم و فناوری بیشین را شامل می‌شوند (Shepardson & Horwitz, 2019). مقامات شورای همکاری تحت تأثیر کارآمدی فناوری چین و شیوه عملکرد چین در نظارت سایبری (مخصوصاً در واکنش چین به اعتراضات هنگ‌کنگ) هستند. دلیل مشخص این موضوع نیز این است که چین فروش فناوری خود را به پابندی کشورها به حقوق بشر و آزادی بیان مشروط نمی‌کند (El Kadi, 2025).

۳. موازنه قدرت در خلیج فارس

حضور قدرت‌های بزرگ و فرا منطقه‌ای در خلیج فارس، وضعیت موازنه قدرت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ابتکار کمربند و راه چین نیز در اینجا حائز اهمیت است. این ابتکار با روی کار آمدن شی جین پینگ مطرح شده و مبنای مراودات این کشور با جهان سوم و مخصوصاً منطقه خلیج فارس بوده است. پنج اولویت یا ستون اصلی ابتکار کمربند و راه در ۳ دسته سیاسی (هماهنگی سیاستی)، اقتصادی - فنی (اتصال زیرساخت، تجارت بدون مانع و ادغام مالی) و ضمنی نظامی - امنیتی بر شاخص‌های قدرت ملی کشورهای منطقه اثرگذار هستند. در اینجا شاخص‌های توانمندی اقتصادی، قدرت نظامی و ظرفیت صنعتی - فناوری به عنوان متغیرهای سطح کارگزار و پرستیژ/اعتبار و همچنین تقویت مشارکت به عنوان متغیرهای سطح ساختار مد نظر قرار گرفته‌اند.

۳-۱. تأثیرات ابتکار کمربند و راه در توزیع توانمندی (سطح کارگزار)

۳-۱-۱. توانمندی اقتصادی

روابط اقتصادی چین با کشورهای منطقه که از اواخر قرن ۲۰ شکل گرفت، به تدریج گسترش یافت و در عرض دو دهه چندین برابر شد. این موضوع چین را به شریک تجاری اول اکثر کشورها تبدیل کرده است. تأثیر ابتکار کمربند و راه چین از نظر اثرگذاری بر توانمندی اقتصادی را می‌توان در این موضوع جستجو کرد که کشورهای منطقه فروشنده انرژی و چین به‌عنوان مصرف‌واردکننده این منابع شناخته می‌شود. کشورهای شورای همکاری درآمدهای کلانی را در مقابل صادرات انرژی دریافت می‌کنند، به‌گونه‌ای که ۴ مورد از این کشورها دارای تراز تجاری مثبت با چین هستند. تراز تجاری کشورهای شورای همکاری با چین از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۲ بیشتر از دو برابر شده و از رقم ۱۰۰ میلیارد دلار عبور کرده است. این موضوع توان اقتصادی این کشورها مخصوصاً عربستان با ۴۰ میلیارد دلار تراز مثبت تجاری را برای پیگیری اهداف مورد نظر خود در پی دارد و وزن اقتصادی آن‌ها را در مقابل ایران بهبود بخشیده است. این کشورها با دستیابی به وزن اقتصادی می‌توانند برنامه‌های خود در حوزه‌های مختلف نظیر چشم‌اندازهای توسعه و برنامه‌های ادغام در زنجیره تأمین جهانی را پیگیری کنند. همچنین بین شورای همکاری و چین وابستگی متقابل ایجاد کرده و اهرم چانه‌زنی این کشورها را تقویت می‌کند. در بعد اقتصادی، تراز تجاری مثبت این کشورها با چین، امکان سرمایه‌گذاری در پروژه‌های کلان مانند پارک خورشیدی محمد بن راشد در امارات و شهر نئوم در عربستان را فراهم کرده است. این پروژه‌ها نه‌تنها درآمدهای غیرنفتی را افزایش خواهند داد، بلکه این کشورها را به قطب‌های فناوری و لجستیک منطقه‌ای تبدیل خواهند کرد.

۳-۱-۲. قدرت نظامی چین حوزه نظامی - امنیتی را در اصول اصلی ابتکار تعریف نکرده و می‌توان به‌صورت ضمنی همکاری‌های این بخش را در اصول مختلف مشاهده کرد. ایران به دلیل تحریم‌های سازمان ملل و ایالات متحده، توان خرید تسلیحات از چین ندارد و در سایت‌ها مانند سیبری نیز آماری از مراودات وجود ندارد. در رابطه با آمار تجارت تسلیحات شورای همکاری با چین نیز آمار به نحوی است که این سطح از تسلیحات در طول یک دهه چندان چشمگیر محسوب نمی‌شود. از مهم‌ترین تأثیرات ابتکار کمربند و راه در حوزه قدرت نظامی می‌توان به تأمین توان اقتصادی جهت خرید تسلیحات، حضور امنیتی چین در بندرها با کاربرد دوگانه و همچنین همکاری در ساخت برخی تجهیزات

نظامی با کشورهای شورای همکاری اشاره کرد. همکاری چین با عربستان در قالب امضای توافق در سال ۲۰۱۷ به ارزش ۶۵ میلیارد دلار که بخشی از آن به ساخت کارخانه و تولید پهپاد اختصاص داشت (Blackwill & Fontaine, 2024: 140) و مجموعاً ۳۶۵ ارزش شاخص روند واردات تسلیحات در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۴ (SIPRI, 2024)، همچنین نقش امارات در تعلیق قرارداد خرید جنگنده‌های اف-۳۵ و پهپادهای ساخت آمریکا به ارزش ۲۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱، ایجاد آزمایشگاه مشترک با صنعت هوانوردی چین در سال ۲۰۲۳ (Xuanzun, 2023)، لغو قرارداد ۸۰۰ میلیون یورویی خرید بالگرد نظامی از ایرباس (Nabil, 2023) و به‌صورت کلی قراردادهای نظامی امارات برای خرید پهپاد، جت، توپخانه و ... از چین، این کشورها را از نظر نظامی نیز به سمت موازنه سازی حداقلی در حوزه نظامی سوق داده است (SIPRI, 2024).

چین سعی دارد از بندر ابوظبی امارات به‌عنوان پایگاه لجستیک برای تأمین تدارکات نیروی دریایی خود استفاده کند. این امر در رابطه با اصل اتصال امکانات ابتکار کمربند و راه چین قابل ردگیری است. این بستر در رابطه با همکاری چین در ساخت موشک بالستیک و همچنین پهپاد در این کشورهای مذکور نیز صادق است. بااین‌حال وضعیت موازنه قدرت مخصوصاً در بعد نظامی سخت بین دو طرف به نفع ایران بوده و کشورهای شورای همکاری و چین محدودیت‌های خود را جهت تعمیق همکاری در بعد نظامی دارند. این کشورها فشارهای غرب و مخصوصاً ایالات متحده را پیش روی خود دارند که آن‌ها را از همکاری گسترده با چین منع می‌کند.

۳-۱-۳. ظرفیت صنعتی و فناوری

چین در سال‌های اخیر با اتخاذ رویکرد گوه‌گذاری و پیشنهاد بهتر به‌جای ریسک‌پوشانی، تلاش کرده است با ارائه امتیازاتی نظیر سرمایه‌گذاری مشترک، بین کشورهای شورای همکاری و ایالات متحده فاصله ایجاد کند. این سیاست منجر به شکل‌گیری پروژه‌های راهبردی با کشورهای مهمی چون عربستان و امارات در حوزه‌هایی چون خودروهای الکتریکی، انرژی‌های سبز، اقتصاد دیجیتال، هوش مصنوعی و حتی صنایع نظامی شده که این کشورها را به قطب‌های نوظهور فناوری و زنجیره‌های تأمین منطقه‌ای در افق آینده تبدیل می‌کند و وابستگی‌شان به درآمدهای نفتی را کاهش می‌دهد. در این چارچوب، شاخص‌های بین‌المللی نیز حاکی از موقعیت برتر آن‌هاست. امارات و عربستان در سال ۲۰۲۵ در میان کشورهای دارای بیشترین اعتماد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترتیب در رتبه‌های ۹ و ۱۳ قرار دارند و کویت نیز در میان بازارهای نوظهور در جایگاه ۱۸ ایستاده است (Kearney Global Business Policy

Council, 2025: 7). در بخش لجستیک نیز، امارات با رتبه ۷ جهانی و امتیاز ۳.۹۴ (زیرساخت رتبه ۹، ۵۵ ارتباط و ۱۳۶ شریک) پیشتاز است، درحالی‌که عربستان با رتبه لجستیکی ۳۸ و زیرساختی ۳۰ در حال پیشرفت است. قطر نیز با رتبه لجستیکی ۲۸ عملکرد مناسبی دارد. در مقابل، ایران با رتبه لجستیکی ۱۲۳، امتیاز ۲.۴۱، زیرساخت رتبه ۸۹، بدون اتحاد و تنها ۱۱ ارتباط، در وضعیت انزوای ساختاری قرار دارد (Arvis et al., 2023: 36-50). این شکاف عملکردی و سرمایه‌گذاری، به‌ویژه در زمینه‌های فناورانه و زیرساختی، در حال ارتقای موقعیت ژئواکونومیک و فناورانه شورای همکاری در مقایسه با ایران بوده و آن‌ها را به شرکای مطلوب‌تری برای چین در نظم نوظهور جهانی بدل کرده است. ایران همچنین در شاخص رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۹ با امتیاز ۵۳ از ۱۰۰ در رتبه ۹۹ از ۱۴۱ کشور قرار دارد، درحالی‌که امارات با امتیاز ۷۵ در رتبه ۲۵ و عربستان با امتیاز ۷۰ در رتبه ۳۶ قرار دارند؛ جایگاهی که عربستان آن را با اصلاحات اقتصادی چشم‌انداز ۲۰۳۰ کسب کرده است. این کشورها با ایجاد محیط‌های تجاری پویاتر و جذاب‌تر از مناطق آزاد ایران، توانسته‌اند سرمایه‌گذاری خارجی بیشتری جذب کنند (Schwab, 2019: xiii). باوجوداین، ایران در برخی حوزه‌های فناورانه پیشرو است و در هشت مورد از ۶۴ فناوری، جزو پنج کشور برتر قرار دارد؛ ازجمله رتبه سوم در مواد هوشمند و رانش مستقل از هوا (Leung et al., 2024: 9). بااین‌حال، کشورهای شورای همکاری با تکیه بر موقعیت جغرافیایی و زنجیره‌های تأمین در حال ارتقای جایگاه منطقه‌ای و جهانی خود هستند.

۳-۲. تأثیر ابتکار کمربند و راه در سطح ساختار

۳-۲-۱. پرستیژ و اعتبار

رهبران نسل جدید کشورهای شورای همکاری با توجه به اهمیت روزافزون دولت رفاهی و مشروعیت مبتنی بر کارآمدی، مسیر مدرنیزاسیون را در پیش گرفته‌اند و برنامه‌هایی همسو با اسناد توسعه‌محور چین تدوین کرده‌اند؛ ازجمله اسناد چشم‌انداز ملی مانند سعودی ۲۰۳۰، قطر ۲۰۳۰، بحرین ۲۰۳۰، امارات ۲۰۳۱، کویت ۲۰۳۵ و عمان ۲۰۴۰ و همچنین راهبردهای کربن صفر تا سال‌های ۲۰۵۰ (امارات، قطر، عمان) و ۲۰۶۰ (عربستان، کویت، بحرین) که هم‌راستا با چشم‌اندازهای چین در سال‌های ۲۰۳۵ و ۲۰۴۹ هستند. کشورهای شورای همکاری با استفاده از سرمایه‌گذاری‌های ابتکار کمربند و راه، پروژه‌هایی چون بندر خلیفه، نئوم و شهر ابریشم را برای تقویت مدرنیزاسیون، شهرهای هوشمند و انرژی تجدیدپذیر پیش می‌برند و از این طریق پرستیژ منطقه‌ای و جهانی خود را افزایش داده‌اند. در شاخص قدرت نرم

جهانی ۲۰۲۵، امارات در رتبه ۱۰، عربستان در رتبه ۲۰ و قطر در رتبه ۲۲ قرار دارند. در مقابل، ایران با تمرکز بر موقعیت ژئوپلیتیکی (مانند بندر چابهار و راهگذر شمال-جنوب) و گفتمان مقاومت، در رتبه ۶۲ این شاخص قرار گرفته است (Brand Finance, 2025: 12-13). بااینکه همسویی ایران با چین موقعیتش را در برابر غرب تقویت کرده، اما روابط تیره با غرب، مشکلات اقتصادی داخلی و اتکای بیش‌ازحد به چین، باعث محدود شدن توان رقابت ایران با شورای همکاری در زمینه قدرت نرم و جذب جهانی شده‌اند. شورای همکاری با حفظ توازن دیپلماتیک بین شرق و غرب، از مزایای مشارکت راهبردی با چین بدون ایجاد وابستگی، بهره‌برداری مؤثرتری از قدرت نرم داشته است.

۳-۲-۲. مشارکت به‌عنوان بدیل اتحاد

چین طی بیش از دو دهه به لحاظ اعلامی و اعمالی تجربه عدم اتحاد با سایر بازیگران را به دلیل اصول اساسی سیاست خارجی خود در پیش گرفته است. گرچه در سطح اعلامی روابط چین با برخی از اعضای شورای همکاری مانند عربستان و امارات هم‌سطح با ایران تعریف شده است، بااین‌حال به‌رغم موضع بی‌طرفی و رویکرد دوستی با همه، از نظر عملی، مراودات، روابط و همچنین ساختار تعامل این کشور با شورای همکاری در مقایسه با ایران نظام‌مندتر است.

روابط سیاسی چین با شورای همکاری در سطوح جهانی، منطقه‌ای و عربی در حال تعمیق است، درحالی‌که ایران با استفاده از نهادهایی مانند سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس در تلاش است تا جایگاه خود را تقویت کند. بااین‌حال، وزن اقتصادی و سیاسی شورای همکاری، به‌ویژه بلوک اعراب و همچنین منابع انرژی و سرمایه فراوان، آن‌ها را به شرکای اصلی چین تبدیل کرده است. در عرصه نظامی، همکاری چین با شورای همکاری در زمینه توسعه تسلیحات، ازجمله موشک‌های بالستیک و پهپادها، موازنه نظامی نامتقارن به نفع ایران را تا حدودی تعدیل می‌کند. از نظر اقتصادی، شورای همکاری با بهره‌گیری از ابتکار کمربند و راه در زمینه‌های زیرساخت، تجارت و مالی، در حال ایجاد زنجیره تأمین مشترک با چین و برتری اقتصادی و فناورانه نسبت به ایران است (بدون اینکه در دام بدهی‌های ابتکار کمربند و راه گرفتار شود). در سطح ژئوپلیتیکی، چارچوب‌های رقابتی نوظهور جهانی همچون پیمان ابراهیم و راهگذر هند-خاورمیانه-اروپا (آیمک) به محدودسازی دامنه نفوذ چین در منطقه منجر می‌شوند، درحالی‌که سیاست موازنه‌گرایانه چین، به‌ویژه در قبال ایران (با فشارهای فزاینده غرب) به‌گونه‌ای طراحی شده که کارکردی حمایتی و تقویت‌کننده دارد. این تحولات، همراه با نزول نسبی آمریکا و صعود چین، به بازتعریف استراتژی‌های منطقه‌ای منجر شده است. به همین ترتیب ایران با

حمایت از نظم چندقطبی به‌سوی همکاری با چین و روسیه پیش می‌رود، درحالی‌که شورای همکاری با حفظ پیوندهای امنیتی خود با غرب، به دنبال مشارکت‌های متنوع است و این پویایی به موازنه قدرت پیچیده‌تر در منطقه دامن می‌زند.

نتیجه‌گیری

حضور قدرت‌های جهانی در خلیج فارس، تغییراتی را در موازنه قدرت منطقه‌ای ایجاد می‌کند. ابتکار کمربند و راه چین به‌عنوان طرح راهبردی، تأثیراتی را در این تحولات بر جای می‌گذارد. در سطح توزیع قابلیت‌ها، مزیت‌های شورای همکاری مانند اقتصاد آزاد و دارا بودن منابع پولی - مالی هنگامت (تراز تجاری مثبت آن‌ها با چین) چین را به همکاری در حوزه فناوری و فناوری‌های نوین با این کشورها تشویق کرده است. حضور سایر شرکت‌های فعال بین‌المللی و همچنین نگرانی چین از سابقه تاریخی تعامل این کشورها با غرب (به‌عنوان دشمن چین)، آن را به سمت تعمیق مشارکت با اعراب به‌عنوان یک بلوک سوق داده است.

در سطح ساختاری، بااینکه در دهه‌های گذشته شورای همکاری از ایالات متحده دنباله‌روی کرده است، اما در حال حاضر رگه‌هایی از موازنه سازی مخصوصاً در رابطه با مباحث اقتصادی - فنی در آن مشاهده می‌شود. به‌عبارت دیگر گرچه شورای همکاری به لحاظ نظامی - امنیتی، دنباله‌رو ایالات متحده بوده است، اما در حوزه اقتصادی - فنی (روی کار آمدن رهبران جوان مدرن گرا، مشاهده موفقیت‌های چین و هم‌ذات‌پنداری سیاسی با آن) در حال موازنه سازی محدود در مقابل ایالات متحده است. در نتیجه نقش شورای همکاری در ابتکار، موقعیت آن را به‌عنوان بازیگر منطقه‌ای بهبود بخشیده و همکاری با سایر اعضای کمربند و راه را تقویت می‌کند.

گرچه ایران از مشارکت خود در قالب کمربند و راه برای تحکیم روابط با چین و ایجاد حائل در برابر فشارهای شورای همکاری و غرب استفاده می‌کند؛ بااین‌حال، به دلیل محذوریت‌های ساختاری، توانایی ایجاد مشارکت‌های گسترده‌تر مخصوصاً در بعد اقتصادی - فنی محدود شده است. اثرگذاری این موضوع در وضعیت فعلی سیاست خارجی دو قطب قدرت خلیج فارس نیز نمود یافته است. نفوذ اقتصادی و ثبات شورای همکاری در تضمین مشارکت قوی‌تر با چین به آن برتری می‌دهد. این موضوع با مرور زمان همسویی بیشتر، درهم تنیدگی منافع و عملیاتی شدن مشارکت راهبردی آن‌ها را در مقابل ایران به ارمغان می‌آورد. در نتیجه مراودات شورای همکاری با چین و توان اقتصادی - فناورانه منبث از ابتکار کمربند و راه، گرچه در حال شکل دادن به موازنه پنهان یا پیش موازنه اقتصادی - فنی به نفع شورای

همکاری است، با این حال گسترش حضور چین به عنوان قدرت بی طرف و با رویکرد تجدیدنظرطلبی اصلاح گرایانه، در حال تحول وضعیت کلی موازنه قدرت (مخصوصاً در سطح ساختاری) به نفع ایران است.

References

- Alfarhan, M. & Alsudairi, M. (2024). The Past, Present, and Future of Gulf Sovereign Wealth Fund Investments in China. *Middle East Policy*, 31(1), 66–87. <https://doi.org/10.1111/mepo.12736>
- Al-Sulayman, F. & Alterman, J. B. (2023). China's Essential Role in the Gulf States' Energy Transitions. Center for Strategic & International Studies.
- Arab News (2022). ACWA Power signs a \$1.5bn agreement with Power China, Available at: <https://www.arabnews.com/node/2213571/business-economy>
- Arabian Business (2023). Nasdaq Dubai: Chinese bank launches \$2.2bn of green bonds. Available at: <https://www.arabianbusiness.com/industries/banking-finance/nasdaq-dubai-chinese-bank-launches-2-2bn-of-green-bonds>
- Aramco (2022). Aramco Closes Gas Pipeline Deal with Global Investor Consortium. Available at: <https://www.aramco.com/en/news-media/news/2022/aramco-closes-gas-pipeline-deal-with-global-investor-consortium>
- Arvis, J. F.; Ojala, L.; Shepherd, B.; Ulybina, D. & Wiederer, C. (2023). Connecting to Compete 2023: Trade Logistics in an Uncertain Global Economy, The World Bank,
- Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) (2025). Featured Projects. Available at: <https://www.aiib.org/en/index.html>
- Baabood, A. (2024). The Geopolitics of Economic Development in the Middle East. Carnegie Endowment for International Peace: Carnegie Middle East Center.
- Banach, C. & Gunter, J. (2024). Mapping China's global port network, Mercator Institute for China Studies (Merics), Available at: <https://merics.org/en/comment/mapping-chinas-global-port-network-backfoot-2024-still-well-entrenched>
- Bazoobandi, S. (2024). Iran's Strategies in Response to Changes in US-China Relations. *Middle East Policy*. 31: 120–132.
- Berlie, J. A. (2020). China's Globalization and the Belt and Road Initiative. Series: Politics and Development of Contemporary China. London: Palgrave Macmillan.
- Blackwill, R. D. & Fontaine, R. (2024). Lost Decade: The US Pivot to Asia and the Rise of Chinese Power. UK: Oxford University Press.
- Boriçi, G. (2018). China's One Belt and One Road Initiative: The Response to Western Globalization?. *Kolegij ILIRIA & Felix-Verlag*, No. 8, pp. 103-115.
- Brand Finance (2025). Global Soft Power Index 2025. Available at: <https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2025>
- Calabrese, J. (2024). China's Expanding Solar Footprint in the Gulf. Arab Gulf States Institute in Washington, Available at: <https://agsiw.org/chinas-expanding-solar-footprint-in-the-gulf/>
- Carrai, M. A.; Defraigne, J. & Wouters, J. (2020). The Belt and Road Initiative and Global Governance. London: Edward Elgar.

- Cash, J. (2023). China, Saudi Arabia sign currency swap agreement, Reuters, Available at: <https://www.reuters.com/markets/currencies/china-saudi-arabia-central-banks-sign-local-currency-swap-agreement-2023-11-20/>
- Central Intelligence Agency (CIA) (2024). The World Factbook 2024-2025. Washington, DC: Simon and Schuster.
- Chan, M. H. & Gunasekaran, A. (2020). Belt and Road Initiative – Collaboration for Success. London: Springer.
- Chaziza, M. (2019). China and the Persian Gulf: The new Silk Road strategy and emerging partnerships. Great Britain: Sussex Academic Press.
- Chaziza, M. (2023). Sino-Gulf Cooperation Council Partnership in a New Era of Great Power Competition. In: Kim, YC. (Eds.). China's Engagement with the Islamic Nations. Understanding China. Pp: 139-158, Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-31042-3_8
- Chaziza, M. (2020). China's Middle East Diplomacy: The Belt and Road Strategic Partnership. United Kingdom: Liverpool University Press. DOI: 10.2307/j.ctv333kv1v
- Chellaney, B. (2017). China's Debt-Trap Diplomacy. Project Syndicate, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-one-belt-one-road-loans-debt-by-brahma-chellaney-2017-01>
- Chen, A. & Shu, Z. (2018). Exclusive: As U.S. Sanctions Loom, China's Bank of Kunlun to Stop Receiving Iran Payments, Reuters, Available at: www.reuters.com/article/us-chinairan-banking-kunlun-exclusive/exclusive-as-u-s-sanctions-loom-chinas-bank-of-kunlun-to-stop-receiving-iranpayments-sources-idUSKCN1MX1KA
- Chen, J.; Shu, M. & Wen, S. (2018). Aligning China's Belt and Road Initiative with Saudi Arabia's 2030 Vision: Opportunities and Challenges. China Quarterly of International Strategic Studies, 4(3), 363-379.
- Cheng, D. (2018). Trade Governance of the Belt and Road Initiative: Economic Logic, Value Choices, and Institutional Arrangement. London: Routledge.
- Claude, I. L. (1962). Power and International Relations. New York: Random House.
- Cornwell, A. (2024). China-Gulf free trade talks stall on Saudi industrial agenda. Reuters, Available at: <https://www.reuters.com/world/china-gulf-free-trade-talks-stall-saudi-industrial-agenda-sources-say-2024-05-14/>
- El Kadi, T. H. (2025). Local Agency Is Shaping China's Digital Footprint in the Gulf. Carnegie Endowment for International Peace, available at: <https://carnegieendowment.org/posts/2025/01/local-agency-is-shaping-chinas-digital-footprint-in-the-gulf?lang=en>
- Elashray, E.; Saba, Y. & Janowski, T. (2022). Bank of China lists \$300 mln bonds on Nasdaq Dubai. Reuters, Available at: <https://www.reuters.com/markets/rates-bonds/bank-china-lists-300-mln-bonds-nasdaq-dubai-2022-12-13/>
- Fadlon, T. & Zimmt, R. (2024). Growing but Limited: Iranian Economic Relations with China. The Institute for National Security Studies, No. 1890.
- Franz, L.; Horn, S.; Parks, B. C.; Reinhart, C. M. & Trebesch, C. (2024). The Financial Returns on China's Belt and Road, World Bank.
- Fulton, J. (2019). China's Changing Role in the Middle East, Washington D. C.: Atlantic Council.

- Fulton, J. (2020). The Gulf Cooperation Council's "Visions" of Maritime Silk Road Initiative Cooperation. In: Jean-Marc F. Blanchard (Eds.). *China's Maritime Silk Road Initiative, Africa, and the Middle East*. Palgrave Studies in Asia-Pacific Political Economy. Singapore: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-981-33-4013-8_8
- Fulton, J. (2021). China between Iran and the Gulf Monarchies. *Middle East Policy*, 28(3-4), 203–216.
- Fulton, J. (2024). "Weekend Essay: GCC FDI into China," The China-MENA Newsletter, <https://chinamenanewsletter.substack.com/p/weekend-essay-gcc-fdi-into-china>
- Funairole, M. P.; Hart, B. & McElwee, L. (2023). China's Push to Secure Its Energy Interests in the Middle East. Center for Strategic and International Studies (CSIS), Available at: <https://features.csis.org/hiddenreach/china-middle-east-military-facility/>
- General Administration of Customs People's Republic of China (2024). Customs statistics. Available at: <http://stats.customs.gov.cn/>
- Gulf Business (2024). China Construction Bank lists \$600m green bond on Nasdaq Dubai. Available at: <https://gulfbusiness.com/china-construction-bank-lists-600m-green-bond/>
- Haas, E. B. (1953). The Balance of Power: Prescription, Concept, or Propaganda?. *World Politics*, 5(4), 42–77.
- Heng, Y. K. (2022). Japan's Role in Gulf Security. In: Li-Chen Sim & Jonathan Fulton (Eds.). *Asian Perceptions of Gulf Security*, London & New York: Routledge.
- Herlevi, A. A. (2016). China and the United Arab Emirates: Sustainable Silk Road Partnership?. The Jamestown Foundation: China Brief, XVI(2).
- Houghton, B. (2023). The BRI in GCC States: China's Route to Regional Predominance? In: *China Moves West: The Evolving Strategies of the Belt and Road Initiative*. Eds by: Ehteshami, A., Houghton, B. & Liu, J. (Eds.). Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Huang, Y. (2016). Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, framework and assessment. *China Economic Review*, Elsevier, 40(C), pp. 314-321.
- Ikenberry, G. J. & Lim, D. J. (2017). China's emerging institutional statecraft: The Asian Infrastructure Investment Bank and the prospects for counter-hegemony. Brookings Institution, Available at: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/04/chinas-emerging-institutional-statecraft.pdf>
- Interesse, G. (2024). UAE-China Trade & Investment Profile. Dezan Shira & Associates, Available at: <https://www.middleeastbriefing.com/news/uae-china-trade-investment-relations-and-bri-engagement/>
- Iran Primer (2023). Iran & China: A Trade Lifeline. Available at: <https://iranprimer.usip.org/blog/2023/jun/28/iran-china-trade-lifeline>
- Ivanova, A. (2024). China's Hainan Drinda to Build Oman's First Solar PV Cell Factory. Renewables Now, Available at: <https://renewablesnow.com/news/chinas-hainan-drinda-to-build-omans-first-solar-pv-cell-factory-861065/>.
- Jakimów, M. (2019). Desecuritisation as a Soft Power Strategy: The Belt and Road Initiative, European Fragmentation and China's Normative Influence in Central-Eastern Europe. *Asia Europe Journal*, 17(4), 369–385.
- Jones, L. & Z. Jinghan. (2019). Understanding China's 'Belt and Road Initiative': Beyond 'Grand Strategy' to a State Transformation Analysis. *Third World Quarterly*, 40(8), 1415-1439.

- Kearney Global Business Policy Council (2025). World at inflection: the 2025 FDI Confidence Index. Kearney Foresight.
- Leung, J. W.; Robin, S. & Cave, D. (2024). ASPI's two-decade Critical Technology Tracker: The rewards of long-term research investment. Australian Strategic Policy Institute (ASPI).
- Li, R. (2024). Renminbi's ambitious but slow journey in the Middle East. Finance Asia, Available at: <https://www.financeasia.com/article/renminbis-ambitious-but-slow-journey-in-the-middle-east/497139>
- Lin, Y. & Y. Wang. (2016). Chaoyue Fazhan Yuanzhu: zai Yige Duoji Shijiezhong Chonggou Fazhan Hezuo Xin Linian [Going Beyond Aid: New Ideas of Development Cooperation in a Multipolar World]. Beijing: Peking University.
- Lintao, Y. (2019). A New Stage the Belt and Road Initiative Advances after Years of Hard Work and Development", In: Working Together to Deliver a Brighter Future for Belt and Road Cooperation, National People's Congress of China: The People's Congresses Journal, No. 2.
- Liu, Z. (2019). The Middle Kingdom's "Big Four" Come to the Gulf. Center for Advanced China Research, Available at: <https://www.ccpwatch.org/single-post/2019/08/08/the-middle-kingdoms-big-four-come-to-the-gulf>
- Ma, L. (2013). The Rise of GCC's Soft Power and China's Humanities Diplomacy. Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia), 7(2), 54-74.
- Majerowicz, E. & Paraná, E. (2024). China in Contemporary Capitalism. Netherlands: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004708525>
- Martin, S. B. (2003). "From Balance of Power to Balancing Behavior: The Long and Winding Road," in Perspectives on Structural Realism, Andrew K. Hanami, New York: Palgrave Macmillan.
- Mashino, I. (2020). China's investment and financing in the Middle East. Mitsui & Co. Global Strategic Studies Institute.
- Massalsky, C. (2024). "The Iranian Government's Response to Sanctions: A Case Study of New Regionalism". Countries Studies. 2(4): 129-140.
- Meng, J. (2017). Belt and Road Initiative and Inclusive Globalization. Denmark: Aalborg University.
- Moenjak, T. (2024). Central Banking at the Frontier: Creating a Digital Financial Landscape. United Kingdom: Emerald Publishing Limited.
- Morgenthau, H. J. (1948). Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace. New York: Knopf.
- Murphy, D. C. (2022). China's Rise in The Global South: The Middle East, Africa, and Beijing's Alternative World Order. California: Stanford University Press.
- Nabil, J. (2023). UAE Cancels Helicopter Deal Worth Over \$877M With Airbus, Forbes, Available at: <https://www.forbesmiddleeast.com/industry/aviation/uae-cancels-helicopter-deal-with-airbus-report>
- NDRC (2015). Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road. Report of National Development and Reform Commission, People's Republic of China.
- Oxford Business Group (2020). China and GCC increase investment and cooperation across multiple sectors. Available at: <https://oxfordbusinessgroup.com/reports/oman/->

report/economy/looking-east-enhanced-cooperation-and-investment-across-a-range-of-sectors-is-strengthening-ties-between-china-and-the-gcc-4

- Papageorgiou, M.; Eslami, M. & Duarte, P. (2023). A 'soft' balancing ménage à trois? China, Iran and Russia strategic triangle vis-à-vis US hegemony. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 10(1), 65–94.
- Rana, P. B. & Ji, X. (2020). *China's Belt and Road Initiative: Impacts on Asia and Policy Agenda*. Germany: Springer Nature Singapore.
- Redlich, R. (2024). What to Expect from the Latest China-Arab Forum. The Washington Institute for Near East Policy, available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-expect-latest-china-arab-forum>
- Reuters (2024). China Energy Engineering signs \$972 million solar deal with Saudi partners. Available at: <https://www.reuters.com/sustainability/china-energy-engineering-signs-972-million-solar-deal-with-saudi-partners-2024-08-13/>
- Schwab, K. (2019). *The Global Competitiveness Report*. World Economic Forum. Available at : www.weforum.org/gcr.
- Shepardson, D. & Horwitz, J. (2019). U.S. expands blacklist to include China's top AI startups ahead of trade talks. Reuters, Available at: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-exclusive/u-s-widens-blacklist-to-include-chinas-top-ai-startups-ahead-of-trade-talks-idUSKBN1WM25M>
- Shihua, T. (2024). CNPC Unit Lands Chinese Energy Giant's Second Big EPC Deal with Saudi Aramco in a Month, Yicai Global. Yicai Global, Available at: <https://www.yicaiglobal.com/news/chinas-cpecc-to-rebuild-infrastructure-of-saudi-natural-gas-network-for-usd14-billion>
- Sidlo, K. W. (2020). The role of China in the Middle East and North Africa (MENA): Beyond economic interests. *European Institute of the Mediterranean*.
- Starr, S. F. (2019). US Perspectives on China's Belt and Road Initiative in Central Asia and the South Caucasus. *International Studies*, 56(2–3), 79-91.
- Stockholm International Peace Research Institute (2024). SIPRI Arms Transfers Database. available at: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php
- Sultan, H. E. M., Salem, M. M. S., & El-Rahman, E. M. A. (2025). China's Economic Diplomacy in Saudi Arabia and Qatar: An Effect on the Country's Economic Growth. *China Report*. DOI: 10.1177/00094455241307349
- Syed, J. & Ying, Y. (2019). *China's Belt and Road Initiative in a Global Context*, V.1, A Business and Management Perspective. New York: Palgrave.
- Tehran Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture (TCCIMA) (2025). Import and export statistics. Available at: <https://service.tccim.ir/stats?mode=doit#>
- The Global Business Policy Council (2024). *World at inflection: The 2025 FDI Confidence Index*, U.S.: Kearney Foresight.
- The United States-China Economic and Security Review Commission (US-China Commission, USCC) (2020). *Report to Congress*. Washington D. C.: US-China Economic and Security Review Commission.
- Verlare, J. & van der Putten, F. P. (2015). 'One Belt, One Road': An Opportunity for the EU's Security Strategy. *Clingendael*.
- Walt, S. M. (2003). "Foreward," in *Perspectives on Structural Realism*, Andrew K. Hanami, New York: Palgrave Macmillan.

- Waltz, K. N. (1979), *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Wasser, B.; Shatz, H. J.; Drennan, J. J.; Scobell, A.; Carlson, B. G. & Crane, Y. K. (2022). *Crossroads of Competition: China, Russia, and the United States in the Middle East*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Wight, M. (1966). *The Balance of Power*. In Herbert Butterfield & Martin Wight (Eds.), *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*, 149–75. Cambridge: Harvard University Press.
- World Bank (2024). *China Exports and Imports*. Available at: <https://wits.worldbank.org/>
- World Bank (2025). *International LPI*. Available at: <https://lpi.worldbank.org/international/global>
- Xinhua (2024). *China, Bahrain establish comprehensive strategic partnership*. Available at: <https://english.news.cn/20240601/4f087051928e49239dcc774fdca016bb/c.html>
- Xuanzun, L. (2023). *China boosts defense cooperation with UAE as US influence wanes in Middle East*. *Global Times*, available at: <https://www.globaltimes.cn/page/202302/1286115.shtml>
- Yao, K. (2014). *China-Arab States Cooperation Forum in the Last Decade*. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 8(4), 26-42.
- Yazdani, E. and Abdi, M. (2021). *China's Belt and Road Initiative and the Interests of the Islamic Republic of Iran*. *World Politics*, 10(2), 87-130. doi: 10.22124/wp.2021.18822.2756. (in Persian).
- Yihe, X. & Ugal, N. (2024). *Saudi Aramco selects Chinese contractor for \$12 billion gas project*. *Upstream Online*, Available at: <https://www.upstreamonline.com/field-development/saudi-aramco-selects-chinese-contractor-for-12-billion-gas-project/2-1-1639011>
- Zawya (2023). *UAE, China extends \$4.9bln currency swap deal*, Available at: <https://www.zawya.com/en/economy/gcc/uae-china-extend-49bln-currency-swap-deal-tkv0gu7p>
- Zhang, W.; Alon, I. & Lattemann, C. (2018). *China's Belt and Road Initiative: Changing the Rules of Globalization*. New York: Palgrave.